

ZENÉBEN ÉL... Matisz László írása MEZEI SZILÁRDRÓL

... gyermekora óta - vallja magáról a vajdasági muzsikus, Mezei Szilárd. S bár nem zenészcsaládba született, érdeklődésének meghatározó iránya mégis egyértelmű volt. A nem szokványos (genetikai) úton kialakuló zenei fogékonyság, késztetés, majd egyre meggyőzőbb tehetség talán öntörvényűséget, talán mást, többet is előrevetít...

Mezei Szilárd intézményes tanulmányainak sem tulajdonított különösebb jelentőséget. Ő maga így foglalta össze életének ezt a szakaszát: zeneiskoláimról talán csak adatszzerűen - többre nem is érdemesek -, sajnos: alapfokú hegedűtanulmányok Zentán, középfokon ugyanez Szabadkán, és négy év a belgrádi zeneakadémia zeneszerzői szakán, amit a legvégén otthagytam. Mindebből a középiskolai zeneelmélet és ellenpont tanáromat, Égető Gabriellát illetve a belgrádi zeneszerző tanáromat, Zoran Eric-et emelném ki; tőlük valóban sokat tanulhattunk, szélesebb spektrumban is, zenéről és nem csak arról. Mellettük föltétlenül említést érdemel Bodor Anikó, Zentán élő népzene kutatója, aki révén a magyar népzenehez - a körülményekhez képest - sokkal közelebb kerülhettem".

Úgy tűnik, a szellemi állandót következetesen közelítő zene az akadémista szemléleten kívüli, improvizatív-kreatív muzsikuskok privilégiuma. Mezei Szilárd zenei identitása elsősorban a magyar népzeneben tükröződik. Ott kezdődik és oda is tér vissza minden zenei megnyilvánulás, érzés, szemlélet - bár hagyományos népzene nem játszik, csak nagyon ritkán. Két meghatározóan erőteljes korai felfedezésre utal, (a népzene hatása után) a már inkább tudatos keresések idején: az egyik Bartók Béla művészete, a másik a free jazz, azon belül is Anthony Braxton zenéje. A klasszikus, komponált kottazene és az improvizáció felszabadító szemlélete, e kettőnek az ütköztetése sok álmatlan, átgondolkodott éjszakát okozott a kamasz Szilárdnak. S bár a dilemma megoldását ma sem tudja megmondani, ragaszkodik az improvizatív irányhoz. Tehát az úgynevezett komolyzene és a jazz, főleg az afro-amerikai feketék muzsikája meghatározó volt számára. Későbbiekben egy sor zeneszerző, jazz-zenész, mint például Lutoslawski, Bach, Ligeti, vagy Braxton mellett Monk, Szabados, Cecil Taylor, Gayle, Mingus, Kowald voltak a leginkább nagyhatásúak számára. Ez utóbbiak példái mélyítették el a brácsán, nagybőgőn játszó fiatal muzsikuskban a meggyőződést az improvizáció számára elsődleges jelentőségéről.

Mindezek dacára Szilárdnak nincsenek titkos példaképei. Mesterének Szabados Györgyöt tekinti, akitől - elmondása szerint - a legtöbbet tanult az improvizatív zenéről, a magyar improvizatív zenei szemléletről (és még annyi minden másról is).

Mezei Szilárd ambíciói nem a sikert célozzák. Az elsők között említi azt a vágyát, hogy az improvizatív zenét szülőföldjén próbálja meghonosítani; minél több zenészt helyzetbe hozva, műhelyeken, együttműködések keretein belül, illetve, hogy saját zenekarait is elsősorban ottani, vajdasági zenészekből toborozza. Zenei irányultságát tekintve - elmondása szerint -, "gyakorlatilag steril környezetben ez néha valóban képtelenségnek tűnik". Misszióknak is beillő tevékenysége kapcsán említi Bicskei Zoltán magyarkanisai grafikus, filmrendező, szervezőt, akinek áldozatos munkája, hite nagyon sokat jelent Szilárd és maroknyi zenészpartnere számára.

A zeneszerzőként, előadóként és szervezőként egyaránt aktív Mezei Szilárd veleszületett, természetes késztetésnek éli meg mindezt. Elismeri, hogy az alkotó folyamat gyakran nehéz, komoly erőfeszítéseket, lelki-szellemi megpróbáltatásokat igénylő munka, de sohasem külső, vagy gyötrő belső kényszer motiválja a zenei elképzelések megvalósítását. Ösztön is, belső késztetés is, munka is, lételem is, és - ahogy fogalmaz - "talán feladat is számomra a zene". Zeneszerzői tevékenységét magányos elfoglaltságnak tekinti, melyet tovább súlyosbít a tény - kortárs improvizatív zenéről lévén szó -, hogy a legszűkebb rétegűfajának számít. Ebből adódóan firtattam a nehéz műfaji kötődés megélésének kérdését, melyre a következő gondolatokkal reagált Mezei Szilárd: "A kívülállás, mint olyan, rendkívül rossz és meddő dolog. A közösségen kívülre kerülni mindig is fájó, és tragikus. Természetesen ma ez szinte egyenes következménye bizonyos dolgoknak. Azt a zenét, azt az attitűdöt, amit képviselni próbálok, amiben élek nem valami ellenében teszem, s egyáltalán nem is tartom kívülállónak, távolinak a közösségtől, viszont fordítva ez mégis így vetül le. Ez ellen tennem nincs mit..."

Pedig tesz. Ugyanis a már említett tevékenységeken kívül igen figyelemreméltó az a - szintén Szilárd nevéhez fűzhető - műhely-foglalkozás, mely éppenséggel a "magányos művészsors" egyik cáfolatának is felfogható. Egy rendszeres, nem zenész résztvevőknek szóló intuitív-zenei műhelyről van szó, ahol egy alkalommal az esztétikai szempontot ki kellett iktatni ahhoz, hogy a résztvevők felszabadulhassanak. De ettől még zene volt az, amit a végén a résztvevők produkáltak - teszi hozzá Szilárd. Tudniillik az egyik legsikeresebb lelki terápia a zene - ahogy sokan, sokszor tapasztalhatták a zenehallgatás, a hangszeres gyakorlás, a zenélés felszabadító erejét; a gondolati, szellemi gazdagodásról nem is beszélve.

Az elhivatottság háttérére a szinte állandó zenei közeg, mely gyakorlatilag Szilárd minden idejét kitölti, de elsősorban az, ami belül szól; "még ha fanatikus zenehallgatónak is mondhatnám magam" - teszi hozzá. Abbéli meggyőződéséből kiindulva, hogy minden zene szól valamiről, kénytelen voltam megkérdezni Szilárdtól, hogy az ő zenéje miről szól. A következő választ kaptam: "Ambíciókon, piaci szempontokon túl, az embernek mindig tisztában kell lennie azzal, hogy minden alkotó, kreatív ember végeredményben csak egy médium. Ajándékba kapott tehetsége arra való, hogy közvetíteni tudja a felülről jövőt. S ebben alázatosan és áldozatkészen, minden erejét és tehetségét ennek a szolgálatába kell állítania.

Zeném azoknak szól, akik ugyanazt az életet, ugyanazt a létet élék meg, ugyanabban a korban, mint én. Tehát elvileg mindenkire szól, de természetesen nem mindenkit el, azaz, keveseket tud csak megérinteni, de nem is célom és nem is látom annak értelmét, hogy tömegekhez szóljon. (...) Néha egy hangulatos, falusi kiscsofát vizionálok, ahol a saját zenénél játszhatjuk, ahová kevesek járnak, de tudnak egymással beszélgetni... Talán egy ilyen lehetőségétől már egészen elégedett lennék. Nagyobb közösségek is lenne, és van is néha mondandóm, de általában kongó üresség a válasz. Ez azonban nem bántortalanít el."

A kortárs improvizatív zene - bár kétségkívül a legszabadabb irány -, azért az sem mentes bizonyos sztereotípiáktól. Néha az a benyomásunk, hogy ebben az alkotói koncepcióban szinte kötelező a diszsonancia, a dühödtnek ható dinamikai megoldások, az ostinátok, vagy a kakofóniába hajló atonalitás. Mintha a csupán szelídnek, szépnek, nyugodtnak nevezhető tartalom idegen lenne ettől a zenétől. Vajon miért érzik így nagyon sokan, akik például emiatt is kerülnek az improvizatív műfajokat. Szilárd cáfól: "Lehet szelíd, lehet szép és lehet nyugodt is ez a fajta zene, mint ahogy annyi példa is van erre - saját zeném közül is említhetnék egy sort. A miértre nagyon egyszerű a válasz: azért, amiért más hasonló irányzatokban is lehet szerepe ezeknek a minőségeknek - ugyanakkor, a kortárs impro zene hatalmas tárházával rendelkezik olyan zenei minőségeknek, amelyek nem férnek bele egyetlen más irányzatba sem. Ezért egyszerű dolog az improvizáció, hiszen gyakorlatilag a szellem teljesen szabadon szárnyalhat, ugyanakkor, ahogy Szabados olyan jól megfogalmazta, jelen van a *kötelmek rendje* is."

Szilárd hisz abban, hogy az improvizáció mindenféleképpen egyfajta reneszánszát fogja élni hamarosan; bár kétli, hogy a mai, hivatalos zeneoktatás keretei között már itt-ott megjelenő rögtönzést helyes módszerekkel tudnák tanítani.